

3. Мартынова Р. Ю. Виды интегрированных процессов обучения профессиональной деятельности студентов неязыковых вузов / Раиса Юрьевна Мартынова // Наук. вісн. – 2010. – № 9–10. – С. 80–88.
4. Мартынова Р. Ю. Психологические особенности лингвокоммуникативного этапа процессуальной интеграции профессиональной и иноязычной речевой деятельности / Р. Ю. Мартынова, Л. С. Добровольская // Наука і освіта. – 2011. – № 2. – С. 32–41.
5. Методика навчання англійської мови студентів-психологів : монографія / О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко, Ю. В. Дегтярьова, М. Р. Кабанова, Н. В. Беспалова ; [за заг. та наук. ред. О. Б. Тарнопольського]. – Дніпропетровськ : Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2011. – 264 с.
6. Певнева И. В. Коммуникативные стратегии и тактики в конфликтных ситуациях общения обиходно-бытового и профессионального педагогического дискурсов русской и американской лингвокультур : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка». – Кемерово, 2008. – 19 с.
7. Репкина Л. И. Обучение профессионально ориентированному чтению текстов психолого-педагогической направленности на основе функционального подхода : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (по областям и уровням образования)». – М., 2011. – 16 с.
8. Султанова И. В. Формирование иноязычной социокультурной компетенции у студентов-психологов : на материале английского языка : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (по областям и уровням образования)». – Волгоград, 2007 – 24 с.

Левчик Ірина. Особливості методів навчання майбутніх психологів іншомовного професійного мовлення. У статті розглянуто особливості методів навчання іншомовного професійно орієнтованого мовлення майбутніх психологів. Зроблено спробу проаналізувати теоретичний та практичний вклад вітчизняних та зарубіжних науковців у процес розвитку та вдосконалення методики навчання майбутніх фахівців у сфері психології вмінь та навичок англомовного професійно спрямованого спілкування під час ведення переговорів щодо залагодження конфліктних ситуацій. Проведений аналіз дав змогу виділити основні напрями в методиці навчання іноземних мов студентів-психологів та обґрунтувати доцільність навчання іноземної мови через зміст спеціальності, проте адаптованої до реальних лінгвістичних можливостей студентів.

Ключові слова: методи навчання, іншомовне професійне мовлення майбутніх психологів, стратегії комунікативної поведінки.

Levchyk Iryna. Peculiarities of the Methods of Teaching the Future Psychologists Foreign Language Professional Speech. The article deals with the peculiarities of the methods of teaching the future psychologists foreign language professional speech. It presents an attempt to analyze the theoretical and practical contribution of the home and foreign scientists in the process of development and improvement of the methodology of teaching the future specialists in the sphere of Psychology skills and competences of the English-speaking professionally oriented communication during negotiations for conflict situations resolution. The conducted analysis allowed us to emphasize the main approaches to in the methodology of teaching Psychology students foreign language professional speech and to background the feasibility of teaching foreign language professional speech through the content of the profile discipline but with adaptation to the real linguistic possibilities of students.

Key words: the methods of teaching, foreign language professional speech of the future psychologists, the strategies of the communicational behavior.

Статья поступила в редколлегию
05.03.2013 г.

УДК 81'36=124-057.87

Галина Навольська

Особливості формування граматичної компетенції студентів філологічних факультетів під час навчання латинської мови

У статті зроблено спробу окреслити особливості формування граматичної компетенції у студентів філологічних факультетів при навчанні латинської мови. Виявлено, що формування граматичної компетенції забезпечується завдяки дотриманню основних дидактичних принципів: свідомості, науковості, доступності, систематичності, послідовності, активності студентів у навчальній діяльності, і, особливо, врахуванню домінуючої

ролі вправ. З'ясовано, що структура, спрямованість та види вправ і навчальних завдань повинні відповідати завданням курсу «Латинська мова» та слугувати досягненню поставленої мети.

Ключові слова: граматична компетенція, дидактичні принципи, вправи, «Латинська мова».

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний стан розвитку освітньої галузі потребує фахівців нового формату. Актуального значення набувають питання професійної підготовки спеціаліста, який досконало володіє професійними знаннями, уміннями та навичками. Одним із аспектів професійної компетентності студентів-філологів є їх граматична компетенція. Формування граматичної компетенції, потрібної для здійснення професійної комунікативної діяльності у майбутньому, можна віднести до найбільш актуальних завдань методики викладання іноземної мови.

У роботах учених висвітлено широке коло питань із проблеми формування граматичної компетенції. Зокрема, встановлено етапи формування рецептивних і репродуктивних граматичних навичок та сформульовано принципи організації й навчання граматичного матеріалу (Ю. І. Пассов, Н. К. Скляренко); методичним аспектам викладання латинської мови присвячена праця Н. Кацман; теоретичне обґрунтування та практичне використання взаємозіставного методу в навчанні граматики класичних мов розкрито у Л. Звонської-Денисюк та В. Шовкового.

Проте, на нашу думку, проблема формування граматичної компетенції студентів філологічних факультетів при навчанні латинської мови потребує всебічного і глибокого дослідження.

Мета статті – з'ясувати особливості формування граматичної компетенції в студентів філологічних факультетів при навчанні латинської мови.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів. На філологічних факультетах латинська мова вивчається як лінгвістична дисципліна, що повинна розширити світогляд та ерудицію студентів, сприяти розвитку в них наукового підходу до сучасних живих мов, дати їм певні відомості з історії та культури античного світу. Разом із тим латинська мова вивчається як практична дисципліна, що передбачає комунікативну діяльність – читання, аналіз і переклад текстів, засвоєння латинської лексики, прислів'їв, крилатих виразів.

Як показує аналіз навчальних програм, вивчення латинської мови передбачає формування в студентів не лише умінь перекладу, а й теоретичних знань про мову. Як зазначає Н. Кацман, латинська мова розвиває в студентів абстрактне граматичне мислення і формує науковий підхід до вивчення мов [2, с. 7].

На сучасному етапі «Латинська мова» як навчальний предмет не повинен розглядатися, як щось самостійне, відокремлене, а лише як частина елементів, які формують граматичну компетенцію в студентів. Розуміння сучасних європейських мов неможливе без знання латинської мови. Інтерес до неї зі сторони лінгвістів зумовлений тим, що з одного боку вона вже завершила свій розвиток, а з іншого – весь її шлях, починаючи з архаїчних пам'яток, зафіксований у письмових джерелах, які дійшли до нас з різних епох [2, с. 9]. Це дає змогу виявити і правильно тлумачити численні закономірності, встановити причинно-наслідкові зв'язки між мовними явищами.

Успішне вирішення завдання формування граматичної компетенції у студентів-філологів пов'язане з їх умінням порівнювати аналогічні граматичні явища латинської та тієї іноземної мови, яку він вивчає. Наступним етапом має стати трилінгвістичний аналіз [2, с. 23] (латинська, українська, іноземна (англійська, німецька, французька і т. д.)).

Формування граматичної компетенції та ефективність всього навчального процесу забезпечується завдяки дотриманню основних дидактичних принципів: свідомості, доступності, науковості, систематичності, послідовності, активності студентів у навчальній діяльності, міцності засвоєння знань, і, особливо, врахування домінантної ролі вправ [6, с. 8].

Ми погоджуємося з науковцями, які тлумачать граматичну компетенцію як знання та вміння користуватися граматичними ресурсами мови. При вивченні латинської мови це насамперед створення навичок уживання відмінкових закінчень іменників і прикметників, дієслівних основ та їх особових закінчень, певних синтаксичних конструкцій тощо. Позитивними вони є тоді, коли вивчається матеріал, однаковий у тих мовах, які вивчає студент, а отже уміння і навички є однаковими. Негативними вони будуть у випадках, коли матеріал відрізняється або має лише деякий збіг. Слід брати до уваги і спільні, і відмінні риси граматичної структури мов, що дасть змогу в навчальному процесі передбачити потенційні можливості і для позитивного, і для негативного переносу (інтерференції), і в одному випадку підсилять його, а в іншому – дадуть змогу побудувати навчальний процес так, щоб запобігти

негативному впливу вже сформованих навичок. Із метою послаблення інтерференції рекомендуємо використовувати зіставлення явищ, що контрастують. Але для того, щоби зіставлення давало певний ефект і проводилось цілеспрямовано, потрібно знати що і як порівнювати [7, с. 29]. Для цього необхідно шляхом взаємозіставного аналізу (В. Шовковий) навчального матеріалу мов, які вивчає студент, встановити мовні факти, які збігаються повністю, а які схожі за формою, але контрастують за семантикою та вживанням і тому інтерферують одне з одним. Результати такого аналізу дають змогу на науковій основі передбачити можливості інтерференції і виробити систему роботи, спрямовану на її подолання [7, с. 29].

Основа навчання мов – формування вмінь і навичок у процесі тренування, ефективність якого підвищується, якщо студент не лише виконує дії (операції), а й засвоює способи виконання дій. Тренування проходить у процесі виконання вправ і навчальних завдань [5, 43]. Однією з умов успішного формування навички є використання вправ певного характеру та їх відповідна організація. М. Львов дає таке визначення вправ: «Вправа – це вид навчальної діяльності, яка ставить студентів перед необхідністю багаторазового та варіативного використання набутих знань у різних зв'язках та умовах» [3, с. 217]. Завдяки вправам дія автоматизується і перетворюється в уміння або навичку.

При вивченні граматики та лексики виконуються мовні вправи. Вони спрямовані на усвідомлення лексико-граматичних норм мови, що вивчається. Мовні вправи навчають розпізнавати різні морфологічні показники (рід іменників, прикметників, вказівних та присвійних займенників, розуміння їхньої відмінкової системи, засвоєння дієслівних форм, уживання прийменників тощо).

Вправа як основна одиниця навчальної діяльності повинна забезпечувати чітку постановку задачі та орієнтувати в способах її розв'язання; створювати необхідну мотивацію; забезпечувати стимули й опори – вербальні (зразок, ключові слова тощо) та невербальні (наочність), або і ті й інші, із поступовим їх зменшенням. Вправи характеризуються певними ознаками. По-перше, вони повинні мати мету, яку важливо визначити для кожної вправи. По-друге, вправа – це не хаотична дія, їй властива спеціальна організація. По-третє, вправа спрямована на вдосконалення способу дій. Для цього вона повинна передбачати кількарізне повторення дій. Методично важливо, щоби кожна вправа була використана на своєму місці, тобто виконувала те, для чого вона призначена. Інакше кажучи, вправа має бути адекватною [7, с. 30].

Вправи є одним з основних чинників навчання граматичних дій, а також від їх обґрунтування, характеру (спрямованості), послідовності, відповідності закономірностям, принципам, методам, прийомам та цілям навчання, їх організації в певну систему по суті залежить оволодіння запланованими вміннями та навичками. І. Л. Бім називає вправи основними методичними одиницями навчання [1, с. 150].

У процесі виконання мовних вправ відбувається формування мовних вмінь і навичок, що є важливою передумовою становлення мовленнєвих навичок з їх подальшим переходом у комунікативні вміння.

Російський лінгвіст Ю. Пассов виділяє такі етапи формування граматичних навичок: сприйняття структури в мови в процесі її презентації; імітація (формує механізм аналогії в утворенні форм); підстановка (зароджується усвідомлення узагальненої моделі мовного зразка); трансформація (зароджується механізм самостійного виклику структури); цілеспрямоване ізольоване використання (на основі репродукції засвоюється цілеспрямований виклик і використання однієї структури, що автоматизується); переключення (формується механізм вибору, оволодіння структурою, стійкість навички) [4, с. 62].

Структура і спрямованість вправ повинна забезпечувати системність граматичних явищ та відповідати теоретичним завданням курсу. Варто враховувати, що при вивченні латинської мови весь матеріал: фонетика, граматики, лексика, – вводиться комплексно [2, с. 69].

Ми вважаємо, що для формування граматичної компетенції при навчанні латинської мови доцільно використовувати такі види вправ: вправи на імітативне відтворення граматичних явищ. Імітація може здійснюватись на слух або на основі друкованих носіїв (утворення часів дієслова, відмінювання іменників, прикметників, займенників тощо). Вони повинні проводитись у швидкому темпі і не займати багато часу. Вправи на видозміну граматичних явищ, які відповідають за формування гнучкості навички. При їх виконанні відбувається засвоєння всього різноманіття форм, притаманних цьому явищу. Метою таких вправ є розподіл і перетворення граматичного матеріалу. Доцільно використовувати такі види вправ: таблиці на підстановку; вправи на переклад з латинської мови

на рідну і навпаки; вправи на видозміну граматичних форм (заміна часів у реченні, перетворення активної конструкції у пасивну). Видами мовних вправ при вивченні граматики латинської мови є вправи на розпізнавання мовних явищ, які вивчають студенти, двомовні вправи на зіставлення, які мають аналітичний характер (розрізнення мовних особливостей), вправи на підстановку, що передбачають багаторазове повторення заданого граматичного зразка з використанням різних лексем чи морфем; вправи за аналогією (зразком). Після цього варто переходити до складніших завдань, наприклад, на комбінування граматичних явищ (переклад та граматичний аналіз речень).

Отже, формування граматичної компетенції в студентів філологічних спеціальностей у процесі вивчення граматики латинської мови потрібно проводити поетапно з урахуванням функціонування граматичних структур у мові. Особливу увагу варто приділити двосторонньому перекладу, що сприяє виходу в мову всіх граматичних структур та лексичного матеріалу.

Набір тренувальних завдань залежить великою мірою від послідовності введення граматичного матеріалу, яка встановлюється з урахуванням таких критеріїв: 1) системність граматичних явищ; 2) їх поєднання [2, с. 70]. Набір окремих видів вправ, не поєднаних у певну систему, не сприяє формуванню граматичної компетенції.

При вивченні іменника необхідно опанувати принцип поділу на відміни й закріпити це відповідними вправами. На початковому етапі вивчення дієслова потрібно ввести вправи, які передбачають засвоєння понять «форма» та «основа» дієслова, та вироблення навичок визначення дієвідміни, і лише після цього переходити до утворення особових форм дієслова. На нашу думку, доцільно дотримуватись принципу послідовності. Розпочати варто з введення вправ на утворення часових форм, пізніше ввести завдання на розрізнення часів (інфекта чи перфекта) з визначенням граматичних форм і перекладом (важливо на найпростіших прикладах навчити студентів виокремлювати інформацію, яка міститься у дієслівних формах, наприклад закінчення -t указує, що це дієслово стоїть в третій особі однини активного стану, наявність суфікса -ba- вказує на те, що дієслово вживається у минулому часі недоконаного виду тощо), і лише після цього переходити до перекладу речень, поступово ускладнюючи їх. Як спосіб засвоєння граматичного матеріалу варто запропонувати студентам складання схем або алгоритмів утворення часів.

Висновки. Виконання різних видів вправ перш за все спрямоване на осмислення, усвідомлення і первинне виконання мовних операцій, які складають структуру граматичної компетенції студентів філологічних факультетів. Ефективність процесу забезпечується завдяки врахуванню таких дидактичних принципів: свідомості, науковості, доступності, систематичності, послідовності, активності студентів у навчальній діяльності.

Перспективу подальшого дослідження ми вбачаємо у необхідності створення навчально-методичного посібника вправ з курсу «Латинська мова» для філологічних факультетів, який буде сприяти формуванню у студентів граматичної компетенції.

Джерела та література

1. Бим И. Л. Методика обучения иностранным языкам как наука и проблемы школьного учебника / И. Л. Бим. – М. : Рус. яз., 1977. – 191 с.
2. Кацман Н. Л. Методика преподавания латинского языка в институтах и на факультетах иностранных языков / Н. Л. Кацман. – М. : Высшая школа, 1979. – 142 с.
3. Львов М. Р. Словарь-справочник по методике русского языка / М. Р. Львов. – М. : Просвещение, 1988. – 240 с.
4. Пассов Е. И. Условно-речевые упражнения для формирования грамматических навыков / Е. И. Пассов. – М. : Просвещение, 1978. – 128 с.
5. Плахотник В. Вправи і завдання в лінгводидактиці / В. Плахотник // Українська мова і література в школі. – 2009. – № 3. – С. 43–45.
6. Шовковий В. М. Методичні основи застосування взаємозіставного методу в навчанні граматики класичних мов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / В. М. Шовковий. – К., 2004. – 21 с.
7. Яновицька Н. Типи та види вправ під час вивчення граматичного матеріалу з української мови як другої / Н. Яновицька // Українська мова і література в школі. – 2009. – № 2. – С. 29–31.

Навольская Галина. Особенности формирования грамматической компетенции у студентов филологических факультетов при обучении латинского языка. В статье сделана попытка определить особенности формирования грамматической компетенции у студентов филологических факультетов при обучении латинскому языку. Установлено, что формирование грамматической компетенции обеспечивается благодаря

соблюдению основных дидактических принципов: сознательности, научности, доступности, систематичности, последовательности, активности студентов в учебной деятельности, и, особенно, учета доминирующей роли упражнений. Определено, что структура, направленность, виды упражнений и учебных заданий должны соответствовать задачам курса «Латинский язык» и служить достижению поставленной цели.

Ключевые слова: грамматическая компетенция, дидактические принципы, упражнения, «Латинский язык».

Navolska Halyna. Peculiarities of Students' Grammar Competence Formation during the Latin Language Course at the Philological Faculties. The author of the article tries to trace the peculiarities of students' grammar competence formation during the Latin language course at the Philological faculties. It is proved that the formation of grammar competence is ensured by such didactic principles as: consciousness, scientific quality, accessibility, systematic character, sequence, students' activity on the one hand and the dominating role of practical exercises on the other. It is found out that the structure and types of exercises and other educational tasks should coincide with the aims of «The Latin language» course and thus to help in reaching the final object.

Key words: grammar competence, didactic principles, exercises, «The Latin language».

Стаття надійшла до редколегії
24.02.2013 р.

УДК 378.881

Тетяна Ніфака

Підвищення ефективності проведення та проходження виробничої навчальної практики викладачами й студентами інститутів іноземної філології

У статті досліджено основні положення щодо організації, проведення та проходження виробничої педагогічної практики викладачами й студентами мовних вищих навчальних закладів. Конкретизовано мету, завдання та зміст практики. Зазначено цінність педагогічної практики: визначення придатності студентів до роботи викладачами іноземної мови, осмислення правильності професійного вибору, інтегрування набутих знань. Класифіковано типові труднощі студентів (мовні, методичні, психологічні) та помилки викладачів, рекомендовано способи їх усунення. Розроблено критерії аналізу й оцінювання плану-конспекту уроків іноземної мови та уроків, які проводять студенти.

Ключові слова: виробнича педагогічна практика, класифікація, типові помилки, план-конспект уроку, вимоги, урок іноземної мови.

Постановка наукової проблеми та її значення. Виробнича педагогічна практика є невід'ємною частиною підготовки викладачів іноземної мови. Саме вона дає змогу розвинути первинні професійні вміння студентів, перевірити їх здатність практично реалізовувати теоретичні знання. Однак труднощі, із якими стикаються студенти під час практики, негативно впливають на її проходження, ускладнюють процес адаптації до реальних умов викладання іноземної мови й часто призводять до розчарувань. Актуальність нашого дослідження полягає у визначенні та класифікації цих труднощів, в окресленні способів їх подолання, що сприятиме ефективній організації навчального процесу.

Мета статті – визначення типових труднощів, із якими стикаються студенти під час проходження виробничої педагогічної практики, їх класифікація та рекомендації щодо способів усунення.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Головне завдання вищої школи – підготовка фахівця, здатного задовольнити актуальні вимоги суспільства. Виняткове значення має набуття студентами знань та розвиток умінь застосування їх на практиці. Важливою умовою формування й удосконалення професійної компетенції студентів є організації та проведення виробничих педагогічних практик (IV, V курси), що дають можливість поєднати теоретичні знання з практичною діяльністю студентів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Безсумнівно, провідну роль у підготовці викладача іноземної мови займає його предметна підготовка, але успіх професійної діяльності залежить від методичної освіти студента, творчого потен-